

INTEGRISANI PRISTUP RAZVOJU I UČENJU PREDŠKOLSKE DECE

Prema najnovijim stručnim tendencijama, **integrirani pristup** aktivnostima dece predškolskog uzrasta predstavlja **budućnost predškolskog vaspitanja** (Pešić, Pavlovski & Koruga, 2002; Miljak, 2009; Klemenović, 2009; Krnjaja & Pavlović Breneselović, 2014; Pavlović-Breneselović & Krnjaja, 2017). Integrirani pristup putem tematskog povezivanja sadržaja iz različitih oblasti podrazumeva da vaspitači objedinjuju stečena znanja iz različitih vaspitno-obrazovnih oblasti i primenjuju ih u radu s decom od 3 do 7 godina. Tematskim pristupom aktivnostima **integrišu se sve predmetne oblasti** u okviru jedne teme. To znači da tematske jedinice treba koncipirati tako da se zadaci iz različitih oblasti povežu, objedine i ostvare unutar zadate teme. U savremenim predškolskim programima kombinuju se elementi nege, preventivno-zdravstvene i socijalne zaštite, kao i kvalitetan vaspitno-obrazovni rad sa decom od rođenja do polaska u školu kako bi se omogućio optimalan rast i razvoj svakog deteta, i osigurali dovoljno podsticajni uslovi za učenje i obrazovanje – što je osnov integriranog pristupa (Leseman, 2009; prema: Klemenović, 2009).

Integrirani pristup razvoju i učenju predškolske dece zasniva se na shvatanju deteta kao jedinstvenog i celovitog bića, aktivnog, interaktivnog i kreativnog (Milošević, Zorić, Ulić, Colić & Matović, 2017). Zato i predškolsko vaspitanje i obrazovanje mora biti **celoviti proces** u kome su procesi brige, nege, vaspitanja i obrazovanja povezani i utkani u sve segmente življenja u vrtiću. Učenje treba da se odvija kroz celokupno, integrirano iskustvo koje dete neposredno stiče u procesu aktivnog delovanja na svoju okolinu, u situacijama koje za njega imaju smisla i koje smisao povezuje. Fizička sredina za učenje treba da bude podsticajna za decu – opremljena odgovarajućim didaktičkim materijalima i sredstvima za igru i aktivnosti dece koji će omogućiti istraživanje, otkrivanje, eksperimentisanje, manipulisanje predmetima, otkrivanje problema, konstruisanje znanja, razumevanje, kretanje dece itd. Bitno je da se deci obezbedi **sveobuhvatan pristup u usvajanju novih znanja** (Stojanović & Bogavac, 2016). Integriranim pristupom u vaspitno-obrazovnom procesu omogućava se sagledavanje jedne teme iz različitih uglova, a to pomaže usvajanje novih sadržaja, njihovo pamćenje kroz „umrežavanje“ i širenje funkcionalnog znanja. Prednošću integriranog pristupa smatra se **propustljivost granica među oblastima**, čime se deci u velikoj meri olakšava usvajanje i razumevanje novih znanja, neposredno utiče na razvoj intelektualnih sposobnosti, na socijalni, emocionalni, estetski razvoj, podstiče se kreativnost (ibidem).

Ideje o integrisanom pristupu u radu s decom predškolskog uzrasta javile su se početkom XX veka kada počinje da se razvija **projektno planiranje** (programiranje). Principi i elementi projektnog planiranja osnova su celovitog, integriranog rada koji podrazumeva ravnopravan odnos svih aktera – dece, vaspitača, roditelja, stručnih saradnika (Pavlovski, 1993). Projekte je, kao specifične oblike učenja, u obrazovni sistem početkom XX veka uveo Džon **Džui**, polazeći od shvatanja da dete treba da bude u središtu vaspitnog procesa, a da su osnovna interesovanja dece: komunikacija, istraživanje, oblikovanje i umetnost. Razvijajući dalje Džuijeve ideje o projektnom učenju, V. **Kilpatrik** je projekte razvrstavao na: projekte oblikovanja (modelovanje, igra), projekte estetskog doživljavanja, projekte rešavanja i projekte uvežbavanja veština. U dogovoru s vaspitačima, deca prema svojim interesovanjima rade na određenom projektu u grupama, parovima ili individualno. Rad na projektu se, prema Kilpatriku, odvija u sledećim fazama: zajedničko postavljanje problema, iznošenje pretpostavki za rešavanje problema, izrada plana za rešavanje problema, rad na projektu po

definisanoj planu, izvođenje zaključaka i primena sadržaja i zaključaka u praktičnom životu (Marković, 2014). Projektno planiranje je, kao okosnica sticanja iskustva u učenju dece i odraslih, osnova **Redo Emilija** programa, čiji je osnivač L. **Malaguci**. Ovaj program polazi od interesovanja dece, zasnovan je na principima poštovanja, odgovornosti i zajedništva, a cilj je, pored učenja sadržaja, i razvijanje sposobnosti, usvajanje određenih veština i podsticanje socio-emocionalnog razvoja. Usvajanje znanja se smatra dinamičnim procesom, u skladu sa konstruktivističkim teorijama Pijažea, Vigotskog i Brunera. U pedagoškom pristupu Redo Emilija na postojbi klasičan kurikulum, već jedinstven program otvoren za sve mogućnosti, sa temama za istraživanje koje se baziraju na interesovanjima dece. Smatra se da je projektno učenje strategija koja podstiče brojne ishode kod dece: samopouzdanje, socijalne kompetencije, kognitivni razvoj, vrednosti, motivaciju, razumevanje višeg reda (Marković, 2014).

Integrisan metodički pristup tokom pripreme budućih vaspitača podrazumeva **uspostavljanje veza među disciplinama, znanjima i veštinama**, pri čemu se **akademski sadržaji prepliću sa teorijom i praksom**. Integrisani kurikulum podrazumeva interdisciplinarni pristup između predmeta i disciplina. Tako organizovana nastava doprinosi razvoju sposobnosti studenata da primenjuju stečene veštine, obezbeđuje širinu i dubinu učenja i razvija pozitivan stav prema njemu. Obezbeđuje se **kvalitetnije učenje koje podrazumeva dublje istraživanje gradiva**. Prožimanje i sinteza različitih predmeta i disciplina omogućavaju studentima **stvaranje smislenih veza između sličnih aspekata različitih metodika**. Specifičnost uzrasta predškolske dece uslovljava i poseban pristup problemu integracije različitih oblasti u jednu celinu. Integrisani pristup deca doživljavaju kao spontan način usvajanja novih znanja, gde život i svet oko sebe doživljavaju na isti način (Lukić-Radojčić, 2011). Buduće vaspitače treba osposobljavati da planiraju temu/projekat u zavisnosti od širine teme i dečjih interesovanja. Tema/projekat mogu da se planiraju oko knjige, godišnjeg doba, boja i slova, s tim što treba uvažavati ideje koje imaju deca. Vaspitači moraju dobro ovladati različitim oblastima kako bi u praksi mogli da povezuju različite celine. Kombinovanjem i primenom znanja i umenja iz različitih oblasti vaspitači integrisanim pristupom treba da osmisle aktivnosti u kojima se povezuju sadržaji različitih disciplina u logičke celine – kroz konkretne teme i probleme, za čije su razumevanje i rešavanje potrebna znanja različitih disciplina. Stoga teorijska znanja vaspitača iz različitih oblasti treba da budu na visokom nivou, jer praksu treba unapređivati, razvijati i inovirati. Prepoznavanjem dečjih potreba i interesovanja, vaspitači u integrisane aktivnosti mogu unositi brojne inovacije, motivisati decu za učenje i razvijanje veština. Integrisane aktivnosti predstavljaju **korak dalje u odnosu na** povezivanje različitih oblasti koje je praktikovano kroz **korelaciju**.

Nove Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji zasnivaju se upravo na integrisanom pristupu nezi, vaspitanju i obrazovanju (Pavlović-Breneselović & Krnjaja, 2017; Stojanović, Kovačević & Bogavac, 2018). Model koji je razvijen s ciljem unapređivanja kvaliteta predškolskog vaspitanja i obrazovanja – **Kaleidoskop** – zasnovan na savremenim pristupima praksi i razumevanju multifunkcionalnosti predškolskog vaspitanja i obrazovanja, predstavlja teoretsko polazište za integrisan razvoj predškolskog vaspitanja i obrazovanja u pogledu pravednosti, kvaliteta, programske i organizacione diversifikacije (Pavlović-Breneselović & Krnjaja, 2017). U skladu s tim, integrisano učenje se zasniva na stvaranju mogućnosti da deca istraže svoje pretpostavke i zadovolje radoznalost kroz interakciju sa fizičkim i socijalnim okruženjem, kroz saradnju sa vršnjacima i drugim

odraslima koji proširuju njihovo učenje. Integrisano učenje je proces stvaranja veza između pojmova i iskustva, a to doprinosi razumevanju složenosti tema i problema u situacijama učenja. Zato se integrisano učenje ne odnosi na sticanje fragmentarnih znanja, nego na sagledavanje „velike slike“ (ibidem). Kroz integrisano učenje u Kaleidoskopu podstiče se:

- povezivanje tri dimenzije kroz koje dete uči (dobrobit, delanje, odnosi) – integrisano učenje je holističko, oslanja se na dobrobit deteta i ima funkciju podrške dobrobiti; integrisano učenje podrazumeva prožimanje igre i učenja, a svaka situacija se poštuje kao situacija učenja; u učenju se posebno podržava interakcija između dece, kao i dece i odraslih, uz uvažavanje drugih i njihovih ideja i perspektiva, čime se oblikuje odnos deteta prema sebi, učenju i životnom okruženju;
- celovitost iskustva u učenju – povezivanje ličnog iskustva, sopstvenog odnosa prema nekom pitanju, razmena ideja i razumevanje sa drugima, praktikovanje u životnom okruženju; integrisano učenje uvek omogućava istovremeno: a) više načina angažovanja (igra, posmatranje, eksperimentisanje, praktikovanje, zamišljanje, akcije, isprobavanje, životno-praktične situacije itd.); b) više različitih načina izražavanja ideja i pretpostavki (pokret, zvuk, model, crtež, govor itd.); c) više izvora učenja (senzorna iskustva, knjige slikovnice, predmeti za svakodnevnu upotrebu, drugi ljudi, umetnički produkti, informaciono-komunikacione tehnologije itd.);
- produbljeno razumevanje jednog pojma ili teme kroz povezivanje različitih perspektiva, u različitim kontekstima i na različite načine; pitanja koja deca postavljaju i njihovo nastojanje da nešto otkriju i istraže uvek prevazilaze granice jedne odvojene oblasti učenja; integrisano učenje uvek podrazumeva viši nivo formulisanja i razumevanja problema – to znači učenje kroz različitosti, kompleksnost i stvaranje novih sinteza, čime se prevazilaze trivijalnost i simplifikacija u učenju.

Kada osmišljava integrisani pristup, svaki vaspitač treba da razmotri sledeće principe (Bredenkamp / Copple, 2006; prema: Stojanović – Bogavac, 2015):

- Na integrisan način neguje i podstiče sve oblasti razvoja deteta: fizički, emocionalni, socijalni, lingvistički, estetski i kognitivni;
- Uključuje niz sadržaja putem različitih subjekata, koji su društveno relevantni, intelektualno provokativni, primereni i značajni za decu;
- Aktivnosti koje dizajniraju učenje treba da su zasnovane na znanju i sposobnostima dece u cilju konsolidacije onoga što znaju i stimulacije njihovog sticanja znanja;
- Podsticati razvoj znanja i razumevanja, procesa i veština, kao i mogućnost primene znanja i veština dece;
- Programski sadržaji treba da odražavaju koncepte bazirane na istraživanju različitih tema, koristeći strategije koje su pristupačne i odgovaraju nivou dečjeg razvoja;
- Obezbediti mogućnosti za podršku kulture i tradicije, kao i ohrabriti decu da razviju svoje sposobnosti i da budu aktivna u tim poljima;
- Uspostaviti realne ciljeve za svaku starosnu grupu.

Kad god je moguće, važno je integrisati i tehnologiju, koristeći opremu i programe koji odgovaraju nivou dečjeg razvoja.

Da bi integrisani kurikulum odgovorio potrebama dece, treba da:

- obezbedi stimulativnu sredinu za učenja u kojoj i deca i odrasli uče;
- istakne i stimuliše učenje i razvoj u svakom detetu;
- uspostavi jasne, odgovarajuće ciljeve i očekivanja da podstakne celovit razvoj dece;
- prati proces učenja i razvoja koristeći jasne kriterijume ocenjivanja;

➤ neguje odnos uzajamne podrške između predškolske ustanove i škole, porodice i zajednice.

Integrisani kurikulum je fleksibilan i uzima u obzir kulturno poreklo, razvojnu fazu i stil učenja dece.

Literatura:

- Клеменовић, Ј. (2009). *Савремени предшколски програми*, Савез педагошких друштава Војводине, Нови Сад и ВШВ, Вршац.
- Крњаја, Ж., Павловић Бренеселовић, Д. (2014). Смјернице за израду основа програма предшколског васпитања усмереног на односе. *Pedagogija*, 69 (3): 351-360.
- Павловић Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж. (2017). *Основе диверсификованих програма предшколског васпитања и образовања*. Београд: Филозофски факултет Универзитета у Београду, Институт за педагогiju и андрагогiju.
- Павловски, Т. (1993). Тематско планирање васпитно-образовног рада у дећјим вртићима. *Настава и васпитање*, 1-2, 94-103.
- Пешић, М., Павловски, Т., Коруга, Д. (2002). Реформа система предшколског васпитања у Србији. *Квалитетно образовање за све – пут ка развијеном друштву* (231-248). Београд: Министарство просвете и спорта Републике Србије.
- Лукић-Радојић, Ж. (2011). Интегративна настава у савременом образовном процесу. *Образовна технологија*, 4, 367-378.
- Марковић, Т. (2014). *Модел интегративне праксе у иницијалном образовању васпитаћа*. Београд: Универзитет у Београду, Филозофски факултет.
- Милјак, А. (2009). *Интеграцијски приступ у раном одгоју и образовању на концептуалној и/или дјелатној разини*. Интернационална научна и стручна конференција у предшколском образовању: Интеграцијски приступ као начело у раду с дјецом предшколске доби, 12-14. октобра 2009. Опатија, *Зборник радова*, 11-18.
- Милошевић, В., Зорић, М., Улић, Ј., Колић, В., и Матовић, М. (2017). *Интегрисани приступ у развоју вјештина деце предшколског узроста*. Нови Сад: Висока школа струковних студија за образовање васпитаћа.
- Стојановић, А. Богавец, Д. (2016). *Методичке стратегије развоја дећјих потенцијала у савременој предшколској установи*. Београд: Учитељски факултет.
- Стојановић, А., Ковачевић, З., Богавец, Д. (2018). *From obsolete to contemporary preschool education (experiences in Serbia)*. *Early Years: an international research journal*, published online: 02.03.2018. doi: 10.1080/09575146.2018.1444584